

KÍSÉRLET A MEGÉRTHETETLEN MEGÉRTÉSÉRE (GERTI ÉLETÚTJA)

Ami most következik, az szándékom szerint nem száraz életrajz. Gerti életének egy-egy fontos csomópontját, kulcsélményét próbáltam kiemelni és a mellérakott dokumentumokkal illusztrálni.

1969-ben ismertem meg, amikor segítségemet kérte elhelyezkedéséhez (akkor a fővárosi nevelési tanácsadók szakmai vezetője voltam). Jókor jött – akkor szerveződtek ugyanis az első főállású pszichológus státushelyek Budapesten, így vált lehetővé, hogy kinevezzék a lakhelyétől néhány méterre eső II. kerületi nevelési tanácsadó vezetőjének. Kezdetben csak szakmai kapcsolatban voltunk, majd együttműködésünkől életre szóló barátság alakult ki.

Barátságunk 30 éve alatt sok mindent elmondott magáról. Az elmondott események mögötti érzelmi motívumokat és azt, hogy az őt ért traumákat hogyan volt képes feldolgozni, csak most, halála után értettem meg, amikor gondosan összegyűjtött irataiba bepillantottam. Sokáig vívódtam azon, hogy személyes iratait, összegyűjtött fényképeit olvasatlanul megsemmisítsem-e. Végül másképpen döntöttem. Erősebbnek bizonyult bennem a vágy, hogy írásait elolvasva azonosuljak vele és megértsem, miért kellett még a hozzá legközelebb álló barátokat is megtévesztve önkezeléssel véget vetni életének.

Sok mindent megértettem és mivel úgy gondolom, hogy élete tanulságul szolgálhat nem csak közvetlen barátai, hanem azok gyerekei és volt tanítványai számára is – az életútját illusztráló dokumentumrészleteket – természetesen a túlságosan személyes jellegűektől eltekintve – felhasználtam írásomban.

Hoffmann Gertrud 1928. március 28-án született Újpesten. 16 éves koráig szeretetteljes családi környezetben élt szüleivel és a nála 4 évvel idősebb Ágnes nevű nővérével. Az újpesti Kanizsai Dorottya leánygimnázium tanulója volt.

Ebbe a polgári idillbe lépett be 1944. Erről a szörnyűséges időszakról így ír:

Magyarország német megszállása idején 16 éves voltam, szüleimmel és nővéremmel éltem Újpesten (most Bp. IV), Árpád út 67. szám alatt. 1944. március 20-án német katonák költöztek a lakásunkba, két hétig még mi is a lakásban maradhattunk az egyik szobában. Ezután a ház egy másik lakásába kellett átköltöznünk, két másik családdal együtt. Májusban gettóba tereltek minket, az Újpest Váci út 17. sz. házba. Én akkor az újpesti Müller Bútorgyárban dolgoztam segéd munkásként; a zsidókra vonatkozó kijárási korlátozás elrendelése után is közlekedhettem a munkahelyemre. Július első napjaiban rendelet érkezett, hogy be kell költöznöm a gyárba. Beköltöztem, ki nem járhattam, családomat néhány nap múlva deportálták. Rövidesen, mint munkaszolgálatost, kb. 100 gyári munkás zsidó lánnyal együtt, átvittek az Egyesült Izzólámpa Gyárba. Munkaszolgálatos századot képeztünk, katonai keretben; katonai kísérettel jártunk dolgozni Újpest különböző üzemeibe. A Szálasi puccs napján megszöktem az üzemből és Újpest felszabadulásáig bujkáltam. December 3-ig egy Dunán horgonyzó hajó fenékrésztében tartózkodtam, egy keresztény barátunk segítségével. Ettől kezdve – a felfedeztetés veszélye miatt – többször kellett hirtelen új helyet keresnem. Ismerősöknél és idegeneknél, intézményeknél és magánszemélyeknél, néhányszor napokig

pincében vagy szekrényben kaptam menedéket. A felszabaduláskor se családom, se lakásom nem volt.

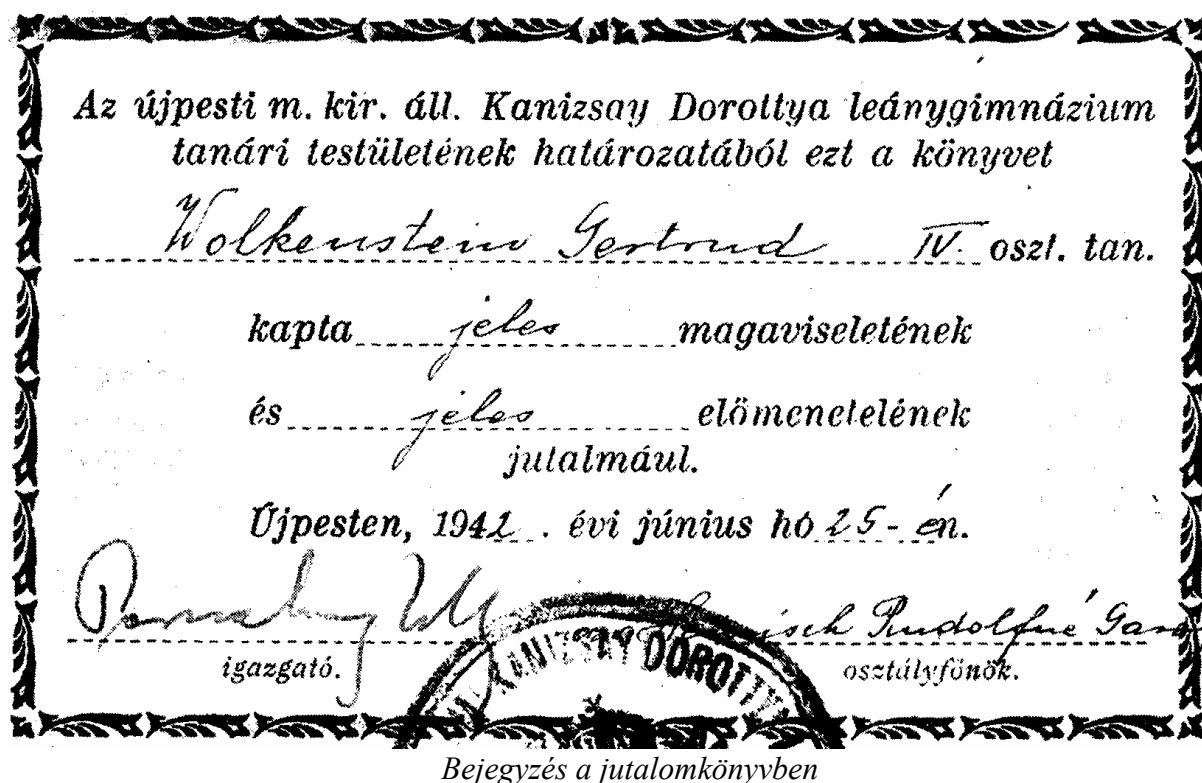

Munkaszolgálatos „dokument”, 1945

(Édesapja később hazatért a munkaszolgálatból. Rajta kívül nagynénje és idős nagymamája túlélte a holokausztot.)

Egyetemi tanulmányait a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen kezdte el. Mivel az 1948. évi egyetemi reform értelmében megszűnt az egyszakos pszichológus képzés, felvette a biológia tanári szakot. Az egyetemi éve alatt ismerkedett meg Mérei Ferencével, aki meghatározó szerepet játszott szakmai fejlődésében. Erről az időszokról így ír *A Mária Terézia téri iskola* című, 1990-ben megjelent írásában:

Mária Terézia térnek a mai VIII. Horváth Mihály teret hívták, és a 8. szám alatt, abban az épületben, ahol ma a Fazekas Gimnázium és a Fővárosi Pedagógiai Intézet van, volt a Székesfővárosi Lélektani Intézet, amelynek Mérei 1945-1948-ig igazgatója volt. Magam akkoriban egyetemista voltam, s jó néhány egyetemi társammal együtt volt szerencsénk, hogy bejárhattunk az intézetbe, részt vehettünk a folyó munkában, és szombaton tízkor a szemináriumon. Az egyetemen általános lélektant tanultunk, rövid ideig Komis Gyulától és Harkai Schiller Páltól, majd jött Kardos, akinek a tanításában élveztük ugyan a gondolatok szép rendszerét, az „adiaphoron-t” és az „anticipáció-t”, de legtöbbünket az vitte a pszichológia szakra, hogy jobban megértsük, az ember miért olyan, amilyen, miért azt teszi, amit tesz, és ebből a szempontból az egyetemi tananyag tökéletesen steril volt – ahogy ezt maga Kardos is vállalta és hirdette. Méretnél viszont élő gyerekekkel dolgoztunk, és minden problémafelvetés az életünk kérdéseit feszegette. Az egyetemen vizsgáztunk, a Mária Terézia téren pedig tanultunk, ez volt a mi iskolánk.”

1951-ben végzett pszichológia-biológia tanári szakon. Még egyetemista korában férjhez ment. Sikertelen házasságából gyermeke nem született. 1954-ben elvált. Azóta egyedül élt.

Első munkahelye a Fazekas gimnázium volt, ahol 1955-57-ig biológiát tanított és osztályfőnök volt. Legmeghatározóbb élménye az akkor 26 éves tanárnak az volt, amikor az érettségi előtt néhány héttel egyik tanítványa leesett egy tornaszerről és olyan súlyos gerincsérülést szenvedett, hogy életveszélyes állapotban kórházba került. Tanulmányait meg kellett szakítania. Ez az esemény borzasztóan megrázta Gertit. Az eltelt több mint 30 évben minden lehetséges módon támogatta kedves tanítványát, szervezte a volt diáktársak összefogását. A rendszeresen megtartott osztálytalálkozókra nagyon készült, soha nem mulasztott el egyetlen alkalmat sem. A balesetet szenvedett lánnyal – ma már középkorú asszonnyal – haláláig bensőséges viszonyban volt. Öngyilkossága előtt két nappal meglátogatta őt, hogy kárpótlásként kapott pénzét megossza vele. Senki sem tudta, hogy látogatása búcsúzás volt.

1955-ben, érettségiző osztályának szülői az alábbi levéllel köszönték meg munkáját:¹

GERTIKE!

Búcsúzunk Tőled.

Hálával a sok jóakaratért és köszönettel a megértésért, amit csemetéink iránt tanúsítottál. Keményen fogtad a „derék” hadat s most az „ezred anyái” szeretettel tisztелеgnek Előtted.

Tanítványaitól rengeteg levelet kapott. Életük fontos eseményeiről beszámoltak, tanácsot kértek. Se szeri, se száma a világ minden tájáról érkező képeslapoknak.

Az 1956-os forradalom nagy hatással volt rá. Novembertől részt vett illegális kiadványok sokszorosításában és a már letartóztatásban levők hozzátartozóinak

¹ Minden további dokumentumban az eredeti helyesírást követjük.

segélyezésében.

1957. augusztus 15-től saját kérésére áthelyezték a II. kerületi Hámán Kató (Jurányi u.) gimnáziumba. Itt tanított 1958. októberéig, ekkor letartóztatták. Zsámboki Zoltán és társai perében 1959. június 2-án Vida Ferenc tanácsvezető bíró ítéletével harmadrendű vádlottként 4 és fél év börtönbüntetésre ítélték. A 34 oldalas ítélet rá vonatkozó részét az alábbiakban közöljük.

A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságnak Népbírószági Tanácsa
T. Nb. 33/1959/7. szám

NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés és más büntettek miatt Zsámboki Zoltán és társai ellen indított bűnügyben a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának népbírószági tanácsa mint elsőfokú bíróság az 1959. évi május hó 25, 26, 27, 28, 29 és június hó 1 és 2. napján megtartott nyilvános tárgyaláson meghozta és nyilvánosan kihirdette a következő ítéletet: Az előzetes letartóztatásban levő:

[...]

Hoffmann Tiborné sz. Ádám (Volkenstein) Gertrud III. r. vádlott, aki Budapesten 1928. március 28.-án született, apja Volkenstein Imre, anyja: Lobl Livia, elvált, egyetemi végzettségű, középiskolai tanár, havi jövedelme 1.400.- forint, magyar anyanyelvű és állampolgárságú, vagyontalan, büntetlen, Budapest, II., Bimbó u. 58. sz. alatti lakos, bűnös:

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben tevékeny részvétellel elkövetett bűntettben. Ezért őt a népbírószági tanács

4 /négy/ évi és 6 /hat/ hónapi börtönre, a büntető törvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 5 /öt/ évi eltiltásra és 1.000.- /ezer/ forint vagyonekobzásra:

[...]

Indokolás:

a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntette miatt a Legfelsőbb Ügyész 60.160.1958. szám alatt Zsámboki Zoltán és 8 társa ellen vádiratot nyújtott be a Legfelsőbb Bíróság népbírószági tanácsához, amely az 1957. évi 34. tvr. 5. paragrafus /1/ bekezdése alapján a vádiratot a tárgyalás alapjául elfogadva hatáskörét megállapította és elsőfokon eljárva a nyilvános tárgyaláson felvett bizonyítékok mérlegelése alapján megállapította a következő

I.

tényállást:

E bűnper valamennyi vádlottjának - a tárgyaláson felvett bizonyítékok által alátámasztott - beismerése szerint bűncselekményeiket Mérei Ferenc és társai államellenes szervezkedésének, keretei között, illetve azzal összefüggésben követték el. E szervezkedés államellenes tevékenységével kapcsolatban a Legfelsőbb Bíróság népbírószági tanácsa utal a tárgyaláson felvett bizonyítékokra, különösen pedig az ismertetett T. Nb. 22/1959-7. sz. alatti ítéletben rögzített részletes tényállásra, és ennek rövid általános összefoglalásaként a következőket emeli ki: Mérei Ferenc és társai államellenes szervezkedése 1957/1958-ban lényegében Nagy Imre 1956. november 4.-e előtti szervezkedésének változatlan tartalmú folytatása volt -

megváltozott körülmények és feltételek között új módszerek, formák, keretek alkalmazásával, sőt azoknak a "tanulásoknak" is hasznosításával, melyet e szervezkedés vezetői vontak le a "Mayer demokratikus függetlenségi Mozgalom /továbbiakban MDFM/ elnevezésű államellenes szervezkedés és az ellenforradalom leverését közvetlenül követő időben felburjázott egyéb revizionista államellenes szövetkezések /tizenkettek társasága, stb./ kudarcából. E változatlan tartalom a revizionista ideológiával indokolt proletárdiktatura-ellenesség volt, melynek alapján akkor is, ezúttal is a népi demokráciával szemben ellenséges elemek minnél szélesebb összefogását és államellenes tevékenységük központi irányítását vették célba.

A szervezkedés körülményei és feltételei viszont lényegében abban változtak, hogy a Nagy Imre-féle szervezkedés hazaáruló jellege már lelepleződött, az ellenforradalom szétzúzása és a konszolidáció gyors ütemben haladt előre, és rácăfolt azokra a reményeikre, hogy valamilyen külső esemény /pl. Enszt. beavatkozás, stb./ egyik percről- a másikra ismét ölükbbe dobják a "hatalmat". Végül a szervezkedés bázisa is, az ún. "pártellenzék" elemeire bomlott: ennek jóhiszemű tagjai - belátva Nagy Imre árulásának aljasságát - szembefordultak addigi "elvtársaikkal", a nagyszámban itt tömörült karrieristák - menekültek a "süllyedő hajóról", a "legradikálisabb" szárnyuk pedig részben disszidált /Kende Péter, Molnár Miklós stb./ részben börtönben ült /Gimes Miklós, stb./ , részben a rendőrség előtt ismertté vált /Pozsár Istvánt, Bohó Róbert, stb./ és annak érdekében, hogy tevékenységük a hatóság előtt rejtve maradjon ez utóbbiakat a szervezkedésből kikapcsolták, őket elszigetelték. E változott körülményekhez és feltételekhez igazolódott a szervezkedés pillanatnyi taktikai célkitűzése: összetartani a volt "pártellenzék roncsait" legalább a kereteket fenntartani és konzerválni egy számukra kedvezőbb politikai fordulat bekövetkeztéig.

E taktikai cél megvalósítása érdekében létrehoztak egy olyan központot /"mag"-ot, "együttes"-t/ mely tagjainak a körökben kiterjedt már meglévő befolyása révén képes volt átfogni a "pártellenzék roncsait", azon célból, hogy nem szervezett-szerűen, hanem információk, politikai szervezeti, stb. elgondolásaik kicserélésével, megvitatásával és közös véleményük terjesztésével egységes irányban befolyásolják, azt. E központ egyes tagjai, majd maga e központ, mintegy testületileg érintkezésbe bocsátkozott a szervezkedés disszidált részlegével, első sorban Kende Péterrel és más Nyugaton élő magyar revizionistákkal /Fejtő Ferenc/ és igyekeztek saját hazai államellenes tevékenységüket disszidált társaik külföldi ilyen tevékenységével összhangba hozni /különböző üzenetváltások, Hungaricus, cikkek kijuttatása, stb./

Végül e központ már eleve elhatározta, hogy a fenti céljaik megvalósítása érdekében egyrészt e körök ideológiai befolyásolásának egységes érvényesítése /Hungaricus álnéven Fekete Sándor által írt cikkek terjesztése/, másrészt a "szolidaritás szervezése" /a letartóztatott revizionisták és más ellenforradalmárok, valamint hozzátartozóik anyagi támogatása/ fog eszközül szolgálni.

A vádlottak fenti kellően alátámasztott beismerése tehát lényegében azt tartalmazta, hogy objektíve ez volt az a szervezkedés, melynek előzményeiben, keretei között, illetve mellyel összefüggésben alábbi bűnös tevékenységüket kifejtették: 1./ E szervezkedés előzményei közé tartozott, hogy Mérei Ferenc 1958-ban, a MDP-ből történt kizárása, a neveléstudomány területéről történt

eltávolítása után kialakított maga körül egy olyan baráti társaságot, melyet ő maga akként jellemezett, hogy "baloldali szociáldemokrata, de revizionista tartalmú társaság, amely prűszkölt a népi demokrácia egyes jelentős intézkedései ellen", anélkül, hogy ennek következtében mint erőcsoportosulás ellenséges cselekményeket is hajtott volna végre. - 1956. nyaratól viszont e társaság is - politikai arculatának megfelelően - a "Petőfi kör" irányvonalában aktivizálódott.

[...]

3./ Mint fentebb már a népbirósági tanács érintette a Mérei-féle szervezkedés többek között a MDFM. elnevezésű államellenes szervezkedés kudarcán is tanulva épült fel. Ezt a szervezkedést 1956. november 13.-án Gimes Miklós, Ádám György Fekete Sándor és mások azon célból hozták létre, hogy Nagy Imre "híveinek" vezetésével összefogják mindazokat a népi demokráciával szemben ellenséges erőket, megtúrt "forradalmi" szervezeteket, bizottságokat, stb., valamint fegyveres ellenforradalmi csoportokat, melyek nov. 1.-i statusquo alapján állnak. Ezt az összefogást szolgálta a Gimes Miklós szerkesztésében megjelent "Október huszonharmadika" című illegális szennylap, mely már - az összefogás fasiszta irányban minél szélesebb kiterjesztése érdekében is - nem álcázhatta magát szocialistának, de még haladó szelleműnek sem. E szervezkedés vezetői rövidesen felvetették, hogy szükség lenne abból a szennyiratból "második kiadást" is megszervezni. Ezzel Litván Györgyöt bízták meg, aki viszont e megbízásának végrehajtásába bevonta Hoffmann Tiborné III. r. vádlottat. Ez a 31 éves gyermektelen, elvált büntetlen előéletű, egyetemi végzettségű középiskolai tanár foglalkozású vádlott apja kisiparos volt. Ezért, s mert pártmunkát nem végzett kizárták az MDP-ből. Ezt követően kapcsolódott be szorosabban Mérei Ferenc társaságába, akit - ugyanúgy, mint Litván Györgyöt is - még az egyetemről ismert. Litván Györggyel azután a "Petőfi-kör"-ben újították fel ismeretségüket. 1956. nov. 4.-e után pedig, amikor véletlenül az utcán találkoztak Hoffmann Tiborné III. r. vádlott érdeklődött Litván Györgytől, hogy a "Petőfikör" működik-e, Litván folytat-e államellenes tevékenységet. Egyben fel is kérte Litván Györgyöt, hogy ha ilyenre lehetősége van, abba vonja be őt is. - E felkérésnek tett tehát eleget Litván György, amikor az illegális sokszorosítóapparat felállítására kapott megbízásának teljesítésébe bevonta Hoffmann Tiborné III. r. vádlottat: felkereste, megmondotta neki, hogy az ő lakásán sokszorosítóapparatot szeretne működtetni és amikor vádlott ebbe is beleegyezett - felkérte, hogy vegyen részt a sokszorosítógépnek lakására történő szállításában. Litván György ugyanis azt a sokszorosítógépet kívánta Hoffmanné lakásán működtetni, amelyen addig Krassó Miklós és társai készítették röpcéduláikat, de nevezetteket a rendőrség letartóztatta anélkül, hogy a sokszorosítógép nyomára akadt volna. Ennek érdekében érintkezésbe bocsátkozott Lipták József Tamás IX. r. vádlottal. Ez a 29 éves büntetlen előéletű, nős, egyetemi végzettségű matematikus, a Matematika Kutató Intézet tudományos munkatársa, akinek az apja banktisztviselő volt, korán árvaságra jutott, árvaházban nevelkedett, felszabadulás után az Eötvös kollégiumon keresztül került a politikai élettel érintkezésbe, már 1954-ben csatlakozott a "revizionista áramlathoz" eljárta a "Petőfi-Kör"-be 1956. okt. 23.-a és nov. 4. között "Országos Nemzeti Bizottmány" /Nagy Imre- féle szervezkedés fedőszervei/ információs irodájának szervezésében, -

november közepén pedig Krassó Miklóssal és társaival együtt a rendőrség letartóztatta, de mert nem merült fel elegendő adat az ő bűnös tevékenységére is, két nap múlva szabadlábra helyezték.

Szabadlábra helyezése utáni nap felkereste Litván György és közölte vele, hogy a rendőrség által meg nem talált sokszorosítógépet ő akarja működtetni. Lipták József Tamás IX. r. vádlott Litván Györgynek néhány nap múlva adta meg a választ: egy jelszavas illegális utcai találkozózt közvetített, melyen a gép átvehető. Erre az illegális találkozóra Litván György taxin Hoffmann Tiborné III. r. vádlottat küldte el, majd amikor már a sokszorosítógép benn volt a taxiban, a város egy másik pontján ő maga is csatlakozott és felszállították a gépet Hoffmanné lakására, és ott együtt - Litván György és Hoffmann Tiborné III. r. vádlott - megkezdték az "Október huszonharmadika" c. röplap sokszorosítását, a gépet azonban egyikük sem tudta kezelni. Ezért Litván György amikor Lipták József Tamás IX. r. vádlottal azért találkozott, hogy közölje vele, hogy a sokszorosítógép rendeltetési helyére került, egyben - annak hangoztatása mellett, hogy nem kívánják ebbe a "munkába" Liptákot bevonni - felkérte, hogy mutassa meg nekik a gép kezelését. Litván György, Lipták József Tamás IX. r. vádlottat el is vezette Hoffmann Tiborné III. r. vádlott lakására. Ott akkor már stencil-papírra volt gépelve az "Október huszonharmadika" c. röplap, melynek fejrészből is megállapíthatta úgy Lipták József Tamás, mint Hoffmann Tiborné, hogy egy államellenes szervezkedés röpcéduláinak készítésére történtek az előkészületek. Lipták József Tamás mintegy fél óráig tartózkodott a lakásban, ez alatt az idő alatt megmutatta Litván Györgynek és Hoffmann Tibornénak, hogyan kell a sokszorosítógépet működtetni, hova kell a festéket rakni, stb. majd eltávozott. így technikailag képesekké váltak a vállalt sokszorosítás végzésére és november közepétől december közepéig az "Október huszonharmadika" c. szennylap négy számát sokszorosították is. A Litván György által hozott kéziratokat a vádlott és nevezett gépelte le stencilre utána Litván kezelte a gépet, míg a vádlott a sokszorosításnál a papir adagolás a kész példányok szortírozását, a selejtes példányok megsemmisítését végezte. Utána Litván György vitte el a kész példányokat a lakásból. A sokszorosított szöveg tartalmát illetően a népbirosági tanács utal a nyomozati iratokra, /nyom. ir. V. kötet 85-88 old. Ádám György és társai bűnügy tárgyaláson ismertetett nyom. iratainak III. kötet 199-207 old./ is utal arra, hogy a MDFM. egyrészt a népi demokrácia minden rendű és rangú ellenségét egységbe kívánta tömöríteni és ezért nyílt fasiszta hangnemet ütött meg, másrészt e szervezkedés az un. "direkt-akciók" szervezését vallotta feladatának és ezért a legotrombább módon uszított sztrájkra, "ellenállásra", stb. Hoffmann Tiborné vádlót azzal védekezett e tekintetben, hogy ő az első alkalommal - mielőtt Lipták József Tamás megmutatta volna nekik, hogyan kell a sokszorosítógépet használni - észlelte a kéziratok e durva hangját, azzal nem értett egyet, azt közölte is Litván Györggyel, aki nem tudta megvédeni azt. A népbirosági tanács e védekezésének semmilyen jelentőséget nem tulajdonított, mert a vádlott előadása szerint is, mindez az előtt történt, hogy egyetlen példányt sokszorosítottak volna. Ezt követően folytatták a sokszorosítást, tehát ha megtörtént volna is ez az előzetes tiltakozás, annak maguk sem tulajdonítottak semmi jelentőséget.

Közvetlenül azután, hogy Hoffmann Tiborné III. r. vádlott lakására került a sokszorosítógép - e vádlott Zsámboki Zoltán I. r.

vádlottnak és Bibó Istvánnak eldicsekedett ezirányú tevékenységével, az utóbbinak fel is ajánlotta, hogy ha "sokszorozítani valója" van - azt szívesen elvégzi. Ily módon Bibó István útján - Göncz Árpádnak is tudomására jutott ez az illegális sokszorozító apparátus léte. Göncz Árpád élt is e felkínált lehetőséggel: a "Paraszttanácsokhoz" szóló illegális felhívását sokszorozította Hoffmann Tiborné vádlottal, Litván György tudtával és beleegyezésével. Ugyancsak tudott arról is Litván György, hogy Hoffmanné Zsámboki Zoltánnal is közölte sokszorozító tevékenységüket és az általuk sokszorozított "Október huszonharmadik" példányszámaiból 2-2 darabot folyamatosan nevezettnek átadott. Lipták József Tamás IX. r. vádlottnak is juttattak közreműködéséért a példányszámokból. Végül Litván György és Hoffmann Tiborné a stencilezéshez felhasználták előbb tudtán kívül Kelemen Imre IV. r. vádlott Hoffmanné lakásán volt írógépét. Egy ízben azután Kelemen Imre olyan időpontokban látogatta meg Hoffmannét, amikor nála sokszorozítás folyt. Hoffmanné a köztük lévő személyes viszony folytán kénytelen volt beengedni a lakásába és felfedték előtte illegális tevékenységüket. Kelemen Imre IV. r. vádlott ettől fogva nemcsak írógépeinek további átengedésével segítette elő Hoffmann Tiborné III. r. vádlott általa is ismerten ellenforradalmi tevékenységét, de személyes segítségét is felajánlotta és személyesen is résztvett a sokszorozítás lebonyolításában. Ez a 49 éves kispolgári származású, nő, egy gyermekes vádlott 1928-ban kapcsolódott be az illegális kommunista mozgalomba, ezért el is ítélték, de büntetése előtt Franciaországba emigrált, ott tagja volt a FKP-nak 1949. áprilisában történt hazatértéig. Itthon két évig a MTI. külpolitikai osztályának volt a vezetője, onnan azonban minden indoklás nélkül leváltották, mint ahogy indokolása nélkül nem igazolták át az MDP-ba sem. Leváltása után "sértődött" ember lett, fordításokból élt, felújította barátságát a hasonló körülmények között élő Mérei Ferencsel és a "társaság" egyik oszlopos tagja lett.

4./ December közepe táján a MDFM. is válságba került. Gimes Miklós letartóztatása után egy ideig éppen a nyomozóhatóság félrevezetése érdekében, - hogy Gimes Miklósról és a MDFM. többi letartóztatott tagjairól a gyanút eltereljék - a Hoffmanné lakásán lévő sokszorozítóapparátus fokozta tevékenységét., sűrűbben jelent meg az "Október huszonharmadik", fenti időpontban azután beszüntették annak megjelenését. Január közepén a MDFM. még egy röpcédulát sokszorozított ezzel az apparátussal: az ellenforradalmárok bírósági felelősségre vonása ellen tiltakozó "Ne engedjétek" c. röpiratot /Nyom. ir. V. kötet 89-91. old./

[...]

Amikor Fekete Sándor elkészült a "Hungaricus I." megírásával Kende Péterrel és Molnár Miklóssal megvitatták azt és bár nevezettek nem értettek egyet vele, némi huzódózás után beleegyeztek, hogy amennyiben szivópapírt, stencilt stb. szerez hozzá, a Litván féle sokszorozítóapparátussal sokszorozíthatja. Fekete Sándor ezt megtárgyalta Litván Györggyel, aki vállalkozott a sokszorozítás elvégzésére, sőt az akkor még hiányzó 15-28 stencil megszerzésére is. Szólt Mérei Ferencnek, aki utasította Kántás Lászlót, hogy az általuk őrzött sokszorozítógéppel együtt, valamint időközben különböző munkahelyekről ellopott stencilpopirokból adjon át 15 db-ot Litván Györgynek. Ebben arra is utasította, hogy igyekezzen ilyen sokszorozítóanyagokat "szerezni". Ezt követően Litván György és Kántás László II. r. vádlott telefonon közvetlen érintkezésbe

lépett, majd a kért stencilt, de két három csomag szivópapírt is, az utóbbit az iskola készletéből Kántás László lopta - átadta Litván Györgynek. Megállapítható volt, hogy Németh László tudott arról, hogy az iskola szivópapír készletét Kántás László "saját szükségletére" megdézsmálta, és abba beleegyezett. Kántás László II. r. vádlottnak azt a vallomását viszont a népbirosági tanács nem fogadta el valónak, hogy ő a szivópapír eltulajdonítása előtt Németh Lászlónak megmutatta volna a Hungaricus I.-et és erre hivatkozással lényegében Némethtől kapta volna a szivópapírt. Ugyanis erre a szivópapírra éppen a Hungaricus I. sokszorosításához volt szükség, a "Hungaricus I."-et egyetlen este sokszorosították le Hoffmannéék többek között erre a szivópapírra. Minthogy még állt elegendő szivópapír Litván Györgyék rendelkezésére Hoffmann Tiborné III. r. vádlott felkérte Zsámboki Zoltán I. r. vádlottat is, hogy egy illegális ideológiai munka sokszorosításához szivópapírt "szerezzen". Zsámboki Zoltán I. r. vádlott a Központi Statisztikai Hivatal munkaügyi osztályáról el is lopott 500 iv szivópapírt és azt Hoffmann Tibornénak azzal a feltétellel adta át, hogy neki több példányt biztosítson a "műből".

Miután így "összegyűjtötték" a sokszorosításhoz szükséges papírmennyiséget Hoffmann Tiborné III. r. vádlott lakásán nevezett, Litván György, Fekete Sándor és Kelemen Imre IV. r. vádlott a "Hungaricus I."-et sokszorosították. Kelemen Imre a kézirat néhány oldalát gépelte stencillre. - A sokszorosítás technikailag is rendkívül gyatra eredménnyel járt: rendkívül nagy selejtszázalékkal dolgoztak, amit meg kellett semmisíteni, a "használhatódnak ítélt 50 pl. nagyrésze is nehezen olvasható, elmosódott, piszkos, stb. volt. Ezt a sokszorosító apparátust ezt követően január közepén a MDFM. még egy fentebb már érintett "Ne engedjétek" című röpcédula sokszorosítására használta fel, melyet mintegy 80 példányban sokszorosítottak, majd Litván György leszerelte az un. "szitavásznat" róla és ezzel legalább is ideiglenesen használhatatlan állapotba helyezte, a népbirosági tanácsnak nem állt elegendő adat annak eldöntéséhez rendelkezésére, hogy e sokszorosítóapparátus használaton kívülhelyezésében mekkora szerepe volt a gép technikai tökéletlenségének, a leleplezésüktől való félelmüknek, annak a ténynek, hogy ekkor már Litván György tudott arról, hogy Mérei Ferencnek "tartalékban" van két olyan sokszorosítógépe, amelyek az addig használnál technikailag sokkal tökéletesebbek. Kétségtelen azonban az, hogy a Mérei-féle szervezkedés "Központjának" megalakulása után döntés született arról, hogy ezt a sokszorosítóapparátust Hoffmann Tiborné III. r. vádlott lakásán fel kell számolni, - Mérei Ferenc 1957. március elején Varga Tamásnéen keresztül a kórházból üzenetet küldött ki Hoffmann Tibornénak, hogy a gépet semmisítse meg. - Hoffmann Tiborné ezen az üzeneten annál is inkább meglepődött, mert előtte nem volt ismert Mérei Ferencnek a szervezkedésben vitt szerepe, sőt arról sem volt tudomása honnan tud Mérei Ferenc arról, hogy a lakásán sokszorosítógépet működtetnek. Végül is Mérei Ferenc Zsámboki Zoltán I. r. vádlotton keresztül sürgette utasításának végrehajtását, akinek sikerült meggyőzni Hoffmann Tibornét arról, hogy az utasítást végre kell hajtania, s ennek érdekében Zsámboki Zoltán I. r. és Kelemen Imre IV. r. vádlottak szétszedték a gépet és több részletben Zsámboki Zoltán I. r. vádlott által szerzett rejtekhelyre, Indali Antalné lakására szállították. Ezzel kapcsolatban itt jegyzi meg a népbirosági tanács, 1958. júliusában - Zsámboki Zoltán második

letartóztatása után - Indaliné lakásáról is elszállították a sokszorosítógépet és Hoffmanné írógépét, mint bűnjeleket megsemmisítették és Litván Györggyel Hoffmann Tiborné és Kelemen Imre abban is megállapodott, hogy amennyiben a rendőrségnek mégis tudomására jutna a sokszorosítógéppel kapcsolatos tevékenységük, milyen hazugsággal próbálják a hatóságokat félrevezetni.

[...]

Mint fentebb már megállapítást nyert Zsámboki Zoltán I. r. vádlott a "Hungaricus I." sokszorosításához Hoffmann Tiborné III. r. vádlott felkérésére azzal a feltétellel adta át a Központi Statisztikai Hivatal munkaügyi osztályáról ellopott 500 iv szivópapírt, hogy neki több példányt biztosítson a "műből". Ennek megfelelően részben Hoffmann Tibornétól, részben Mérei Ferenc-től kapott is belőle 2-2, összesen négy példányt, melyet Vidor Miklósnak, Bencze Györgynek, Lux Lászlónak és Simon Józsefnének adott át elolvasás, terjesztés céljából. Egy példányt viszont Krámer Miklósné nevű ismerőse lakásán elrejtett. Mérei Ferenc ugyanis megbízta Zsámboki Zoltánt, hogy a szervezkedés "irattárának" szerezzon megbízható rejtekhelyet. Zsámboki Zoltán Mérei Ferenc ezen utasításának is eleget tett és Krámer Miklósné lakásán különböző Méreitől kapott programtervezetekkel, titkos iratokkal együtt a "Hungaricus I." egy példányát is rejtegette első letartóztatásából viszont valamennyi iratot megsemmisítette. Zsámboki Zoltán I. rendű vádlott 1957. március 20.-án történt szabadlábrahelyezése után Hohmann Tiborné III. r. vádlott útján megkapta a "Hungaricus II." is tanulmányozás végett, és Zsámboki Hoffmanné lakásán is tanulmányozta azt. Mérei Ferenc-től tudott arról is, hogy szervezkedésük a cikksorozatot külföldre juttatta, és ezek alapján a nyugati sajtóban uszító cikkek jelentek meg Magyarország ellen. /Mérei Ferenc tanuvallomása - Tárgyalási jegyzőkönyv 80. old./ A tárgyaláson tárgyaláson felvett bizonyítási anyag viszont nem volt alkalmas annak a vádirati tényállásnak a beigazolására, hogy Zsámboki Zoltán I. r. vádlott lakásán a szervezkedés tagjaival tartott összejeövetelen megvitatta volna a "Hungaricus"-t.

Kántás László II. r. vádlott is fenti "Hungaricus"-t kapott a "Hungaricus I."-ből egy példányt. Amikor ugyanis Mérei Ferenc megbízásából a fentiek szerint másodízben találkozott Litván Györggyel és az iskola készletéből ellopott szivópapírt átadta neki - érdeklődött Litván György-től, hogy "mit" csinálnak, Litván György nem fedte fel előtte, hogy mit sokszorosítanak, hanem Mérei Ferenc-hez utasította aki viszont néhány nap múlva erre utalással átadta neki a "Hungaricus I."-et azzal a utasítással, hogy bár kollégáinak megmutathatja, de messzemenő óvatossággal járjon el. Kántás László II. rendű vádlott így is járt el, Németh László VII. r. vádlottnak átadta elolvasás végett, majd amikor visszakapta a tényállás 2. pontjában említett csomagban említett Varga János VIII. r. vádlott közreműködésével a kollégium épületének padlásterében elrejtette.

Hoffmann Tiborné III. rendű vádlottnál a "Hungaricus I." sokszorosítása, a sokszorosított példányok rendezése stb. után 4 olvasható példány maradt. Ebből 2 példányt Zsámboki Zoltán I. rendű vádlottnak adott, egy példányt becsomagolva azért adott át Göncz Árpádnak, hogy az Bibó Istvánhoz továbbítsa azt, a negyedik példányt pedig először Kelemen Imre IV. rendű vádlott kapta meg, majd elolvasás után ezt a példányt is Göncz Árpádnak adta át, hogy nevezett is tanulmányozhassa.

A "Hungaricus II." egyik példányát is - bár Fekete Sándoréknak nem volt szándéka azt a Hoffmanné lakásán levő apparátussal sokszorosítani, ebben az időben a gépről a szitavászon már le is volt szerelve, és így ideiglenesen működésképtelenné volt téve, - Hoffmann Tiborné III. rendű vádlott lakásán helyezték el, módott adtak neki arra, hogy azt tanulmányozhassa. Zsámboki Zoltánnak megmutassa, - ezt követően pedig felhívásukra Göncz Árpádhoz és rajta keresztül Bibó Istvánhoz juttatták, hogy ők is megismerkedjenek annak tartalmával. Így Bibó István és Göncz Árpád a "Hungaricus" mindkét részét tanulmányozhatták.

Ezek után Fekete Sándor és Litván György felkérésére Hoffmann Tiborné megszervezte lakásán nevezetteknek Bibó Istvánnal és Göncz Árpádnak a találkozását. A népbírószági tanács megállapította, hogy ez a találkozás Fekete Sándor és Litván György részéről kísérlet volt a "kolaliciós" kapcsolatok felelevenítésére, a "polgári demokratikus elemekkel" való egyesülésre, illetve szervezkedésük befolyásának ily irányú kiterjesztésére. Arra viszont nem merült fel kellő bizonyíték, hogy ezt a célkitűzésüket Hoffmann Tiborné III. r. vádlottal is közölték volna. Tényként megállapítható, hogy a nevezetteknek ez a kísérlete nem vezetett eredményre:

a "Hungaricus" megbeszélésének ürügyén történt találkozáson - melyen Hoffmann Tiborné végig jelen volt, de abban katonán részt nem vett, inkább a háziasszony szerepét játszotta - Bibó István az írásműről tett udvarias nyilatkozaton túl csupán arra figyelmeztette Fekete Sándort és Litván Györgyöt, hogy a "volt kommunisták" részéről helytelennek tartja az MSZMP-vel szemben használt "türelmetlen" hangot és bölcsebben és bölcsebben tennék, ha beszüntetnék a nyílt támadásaikat.

[...]

6./ 1957 januárjában Mérei Ferenc, Fekete Sándor, és Litván György egyik megbeszélésén merült fel az a gondolat, hogy a bebörtönzött revizionisták és más ellenforradalmárok, valamint hozzátartozóik részére gyűjtést szervezzenek. A gondolatot Litván György vetette fel, majd Mérei Ferenc "fejlesztette" fejlesztette ezt tovább abban az irányban, hogy a segélygyűjtés szervezése kitűnő eszköz az azonos elvet vallók között a "szolidaritás" ébrentartására, a "pártellenzék" roncsainak összeeszkábálására, mert az anyagi segítséget volt "elvbarátaik"-tól azok sem tudják megtagadni, akik politikailag el akarnak fordulni tőlük, viszont adományaik halványuló kapcsolatukat konzerválja, egyben a letartóztatottakat és hozzátartozóikat is megszilárdítja ellenséges álláspontjukban. E szervezeti forma kiépítését azután, mikor már kialakult a Mérei-féle központ - az is magáévá tette, és annak égisze alatt a Mérei-féle központ - az is magáévá tette és annak égisze alatt Mérei Ferenc és Litván György szervezték, az ő kezükbe futottak össze a gyűjtés fonalai, és ők diszponálnak az adományok fölött.

A Mérei Ferenc már fentebb említett "társaságában", melynek e bűnper vádlottal közül Zsámboki Zoltán I. r., Kántás László II. r., Hoffmann Tiborné III. r., Kelemen Imre IV. r., és Nemes Livia V. r. vádlott volt tagja - Bencze Györgyöt bízta meg Mérei Ferenc az adományok összegyűjtésével. Nevezett vádlottak valamennyien tudtak erről az akcióról, és szolidaritásuk kifejezéseként többé-kevésbé rendszeresen Bencze Györgyhez eljuttatták adományaikat is.

[...]

Ezen akció keretében az adományozáson túlmenő tevékenységbe

Hoffmann Tiborné III. r. és Kelemen Imre IV. r. vádlottat Litván György kapcsolta be: az összegyűjtött pénzösszegeknek az érdekeltekhez való juttatása terén kapott megbízásokat teljesítették 1958. augusztusáig.

Hoffmann Tiborné III. r. vádlott azon egyébként is súlytalan védekezését, hogy o eme akció szervezett voltáról csak 1958. nyarán, Bencze György letartóztatásakor értesült - Litván György tanú a szembesítés során /tárgyalási jegyzőkönyv 56. old./ megcáfolta. De bizonyítást nyert az is, hogy ezt megelőzően, 1957. végén is nyugtalankodott e vádlott, hogy az akcióban való részvétele őt veszélybe sodorja /Fekete Sándor tanú vallomása - tárgyalási jegyzőkönyv 74. old./. A vádlott azonban egyébként sem állította, hogy ezen állítólagos tudomásrajutás azzal az eredménnyel járt, hogy tevékenységét beszüntette volna. Ellenkezőleg, Hoffmann Tiborné III. r. vádlottat az a körülmény, hogy a felelősségrevonásának veszélye fokozódott arra késztette, hogy Kelemen Imre IV. r. vádlotton keresztül "konspirációs" üzeneteket küldjön az ily vonatkozásban vele kapcsolatban állóknak. [...]

Hoffmann Tiborné III. r. vádlott azzal is védekezett, hogy őt zsidó származása miatt érzett kisebbségi érzése sodorta a bűnös magatartásba. A népbirósági tanács ezt a védekezését sem fogadhatta el, hiszen ha a vádlottban ilyen érzések lettek volna, azok vissza kellett volna, hogy tartás oly államellenes szervezkedésben való tevékenységtől, melyről az első, amit megtudott az "Október huszonharmadika" című szennylap olvasásakor, hogy antiszemita, fasiszta, szélső nacionalista irányzatokkal cimborál.

[...] ,

b./ Zsámboki Zoltán I. r. Kántás László II. r., Hoffmann Tiborné III. r., Kelemen Imre IV. r., és Nemes Livia V. r., vádlottaknál a Legfelsőbb Bíróság népbirósági tanácsa a bűnös szervezkedési tevékenységük integráns részeként értékelte a "szolidaritás szervezés"-ben viselt szerepüket. Mindazok a szempontok amelyeket a tényállás szerint a szervezkedés központja az adományok gyűjtésével elérhetőnek ítélt, /a meglazult kapcsolatok konzerválása, a letartóztatottak és hozzátartozóik befolyásolása, stb./ egyben megvilágítják a szervezkedés szempontjából ennek az akciónak a jelentőségét is, s e vádlottaknak a szervezkedésben kifejtett egyébkénti bűnös tevékenysége kizárja az ezzel kapcsolatos gestióiknak, mint álhumanista jelszavakkal megtévesztett személyek tényének az értékelését.

d./ Zsámboki Zoltán I. r., Hoffmann Tiborné III. r. és Kelemen Imre IV. r. vádlottaknak a bűnjelek eltüntetése, és a szervezkedéssel kapcsolatos tevékenységüket illetően a hatóságok félrevezetése érdekében kifejtett tevékenységüket, illetve megbeszéléseiket a népbirósági tanács ugyancsak a szervezkedésben kifejtett tevékeny részvételük - a konspirációs tevékenységük - részeként értékelte. Ezeket az erőfeszítéseket ugyanis nem a bűnös szervezkedésük végleges megszüntetése érdekében fejtették ki, hanem ellenkezőleg a tudtukkal tovább ténykedő szervezkedés rejtve fenntartása volt e tevékenységük lényege.

[...]

b./ Hoffmann Tiborné III. r. vádlott az előbbinél sokkal szűkebb, de még mindig elég széleskörű tevékenységét az az előzetes elhatározása vezette be, hogy ily államellenes tevékenységben kivan résztvenni. Ezzel szemben személyi körülményei, megbánást mutató

beismerése jelentkeztek oly enyhítő körülményként, melynek alapján a népbirósági tanács a Btá. 51. paragrafus 111 bekezdés c. pontjának némi alkalmazásával szabta ki t büntetését.

Budapest, 1959. június hó 2. napján.

Dr. Vida Ferenc s.k. tanácsvezető, Súlyán György s.k. népbíró, Maróti Károly s.k. népbíró, Szabó Sándor s.k. népbíró, Santa Istvánné s.k. népbíró.

Ezen ítélet ellen fellebbezésnek helye nincs. ^v
Jogerős és végrehajtható.

Budapest, 1959. június hó 2. napján. Dr. Vida Ferenc s.k. tanácsvezető.

A korra jellemző, hogy még meg sem száradt a tinta az ítéleten – a lakásától is megfosztották. A hagyatékában megtalált iratokból nyomon követhető a mai fiatalok számára már alig hihető szégyenletes procedúra, amelyről 1961. augusztus 31-én, közvetlenül szabadulása után kelt levelében ír:

... letartóztattak. A rendőrség a lakást lepecsételte és a kulcsot magához vette. 1959. június 2-án a Legfelső Bíróság 4 év és 6 hónapi börtönbüntetésre ítelt, államellenes szervezkedésben való tevékeny részvétel büntette miatt. Az ítélethirdetés után a lakásom kulcsát a rendőrség átadta meghatalmazottamnak (Székely Miklósné Bp. IV. Komjáth u. 144.). 1959. októberben szereztem tudomást Székelynéől a Kalocsai Börtönben, hogy lakásomban idegenek laknak. Beköltözésük előzményeiről a következőket tudom.

Székelyné rendszeresen fizette a lakbért és a központi fűtés díját, míg idegenek nem költöztek a lakásba. A II. Tanács VB. B-30 178/2 1959. sz. határozatával « lakásomat előzetesen igénybe vette. Székelyné a határozatot megfellebbezte. A fellebbezést a Budapest Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottsága nevében dr. Zahorák János, a Lakásügyi Osztály csoportvezetője 234984/1959 sz. iratával elutasította. 1959. augusztus 15-én Antal Ferenc II. ker. Lakásügyi osztályvezető írásban felszólította Székelynéét, hogy lakásomat 8 napon belül ürítse ki. Miután ezt nem teljesítette, ismét kapott egy felszólítást Bakos Lászlóné, lakásügyi osztályvezetőtől, 1959. szept. 2-án, B-30; 208/1959 sz. alatt, hogy a lakást 24 órán belül ürítse ki, a kulcsot a házfelügyelőnek adja át. Ennek a felszólításnak Székelyné eleget tett.

A börtönben tanúsított magatartásom és az ott végzett munkám alapján a Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoksága büntetésemnek csaknem felét – húsz hónapot- elengedte, feltételes szabadságra bocsátott. 1961. augusztus 22-én szabadultam. Nincs hol laknom. Tudom, hogy a fennálló rendelkezések minden tekintetben támogatják a szabadult elítélteket abban, hogy megtalálják helyüket a társadalomban. Engem a Legfelsőbb Bíróság nem ítelt lakásvesztésre. Bármilyen munkalehetőséget, amit kapok, örömmel elfogadok, és igyekszem majd legjobb tudásom szerint dolgozni, de nem tudok elindulni addig, amíg otthonom nincs. ... helyzetem minden tekintetben tarthatatlan, amíg nincs lakásom. Különböző barátaimnál alszom, egy-egy napot, állandó lakást egyikük sem tud nyújtani számomra.

Már 1959. júliusában, alig egy hónappal az ítélet kihirdetése után, lényegében eldőlt Gerti lakásának a sorsa. Érdemes elolvasni a lakásügyi osztály határozatának indoklását.

Határozat

A II., Tanács V. B. B-30.178/2/1959. sz. határozatával a II., Bimbó u. 58. sz. alatt dr. Hoffmann Tiborné lakását előzetesen igénybevette.

A határozat ellen Székely Miklósné dr. Hoffmann Tiborné képviselőjében fellebbezéssel élt.

A fellebbezésnek nem adok helyt és az I. fokú határozatot

helyben hagyom. Indoklás:

Így határoztam, mert megállapítást nyert, hogy dr. Hoffmann Tiborné a lakás bérlője jogerős bírói ítélet alapján börtönbüntetését tölti. Mivel megállapítható, hogy a lakást 30 napot meghaladó időre hagyta el, mentesítésre jogot adó okot ^[2] tud igazolni, mert a jogerős börtönbüntetését töltő személy lakását nem lehet mentesíteni.

Fentiek figyelembevételével a rendelkező részben foglaltak szerint kellett határoznom.

A határozatom ellen további jogorvoslatnak helye nincs.
Budapest, 1959. július 10. Lakásügyi Osztály: A kiadmány hiteléül:
kmft. dr. Záhorák János s.k. csoportvezető irodavezetőh.

Gerti még a legmeghittebb beszélgetéseink során sem beszélt a börtönben töltött éveiről („a börtön” nem egyetlen helyet jelentett, akkoriban szokás volt a rabokat egyik börtönből a másikba szállítani. Ez is hozzátartozott a „neveléshez”). Nagynénjéhez írt börtönleveleiből – melyek természetesen minden alkalommal cenzúrázva voltak – kaptunk először képet arról, hogy mit érzett, mi foglalkoztatta a világtól elzárva.

Elsősorban az izgatta, hogy mi van otthon. Bántotta, hogy külön terhet ró a nem túl jó körülmények között élő megmaradt családtagjaira. Fentieket tükrözik az alábbi levélrészletek:

Nagyfa, 1960. febr. 8.

Zumbikám, kérlek szépen írd meg nekem pontosan a lakásom igénybevételének történetét. Mikor költöztek be, kik, milyen papírral, te mikor hurcolkodtak ki, mi volt az a két hónap lakbér, amit utólag követeltek. Te milyen hivatalos közlést kaptál és kitől? Ha van valami papír, azt is küldd el ajánlva, itt nem vész el. Szóval minden lényegest, ami ebben az ügyben történt. Lehetséges, hogy írhatok innen a

Tanácsnak. Majd a nevelő tiszt úr eldönti. Egy nagy örömhír! Valószínű, hogy a hónap végén 100 Ft körüli pénzt haza tudok küldeni. Nagymamának gondoltam, de ha nem tudod Apu értékmaradékaiból fedezni a költségeimet, akkor írd meg. Akkor neked küldöm mindig – cseppecskét a tenger kiadáshoz.

Pécs, 1960. XII. 31.

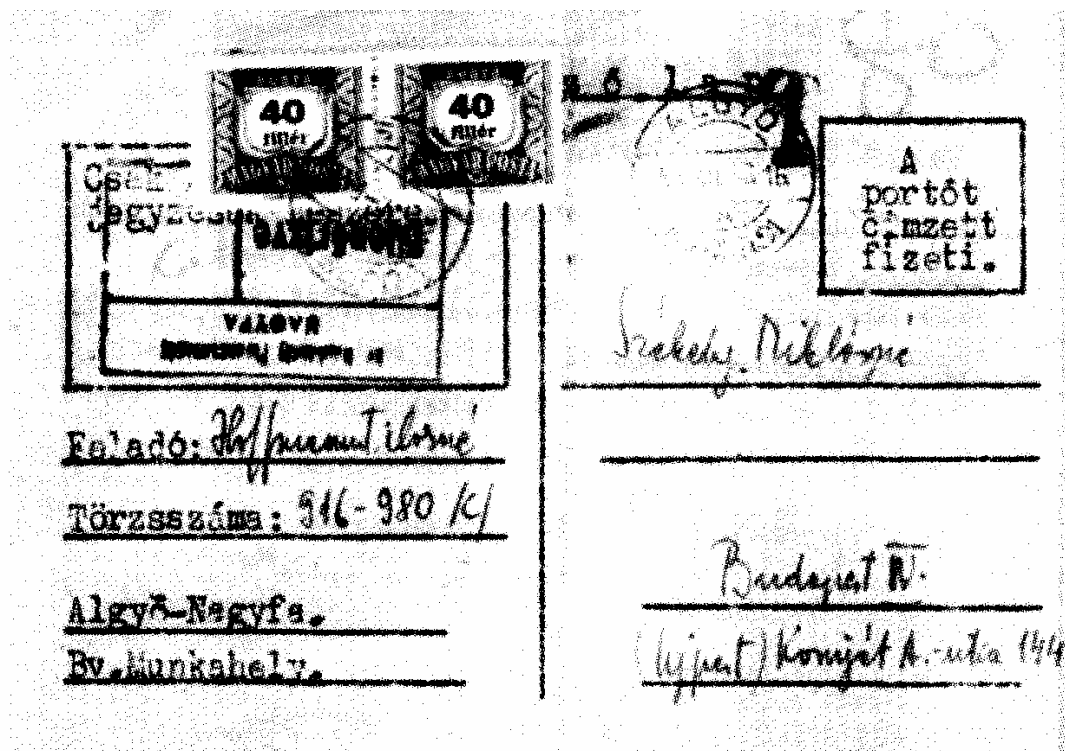
Nagymamának még most sem tudok pénzt küldeni, mert Nagyfáról még nem érkezett ide a pénzem – bankon keresztüljön – és valamennyinek kell a letétben lennie, ahhoz, hogy haza lehessen küldeni belőle.

Pécs, 1961. febr. 12.

Már írtam neked, hogy én azért tudok türelmes és nyugodt lenni, mert elemi emberi követelménynek érzem, hogy az ember saját cselekedetei következményét – ha rosszak is – nyugodtan viselje. Ami nagyon bánt az, hogy a következmények benneteket –főleg téged– is terhelnek.

Az otthoniaktól, barátaitól (köztük a Gádor családtól) áradó szeretet és törődés talán enyhített valamit ezen a fájdalomon. Ezt bizonyítják a börtönbe érkező meleg hangú levelek. Ezek közül a legmeghatóbb a nagymama levele, melyet 33-ik születésnapjára küldött.

² az eredeti határozatból a *nem* szó hiányzik

Levelezőlap a börtönből, rektó

Budapest, 1961. márcz. 13.

Drága Gertikém!

Ismét egy esztendő robogott el mögöttünk és itt van Márczius 28 születésed napja, szeretnék valami nagyon szépet írni, de a gondolataim is megöregedtek. Kívánok Neked egészséget, napsugaras életutat.

Magamról nem sokat jelenthetek, csinálom a kesztyűket. Újpestre minden második vasárnap kijárok, finom ebédeket kapok, nagyon jók hozzám. Ilus, Rózsa gyakran felkeresnek.

Azon reményben, hogy egészségileg jól vagy sok szeretettel csókol

Nagyanyád

Édesapja betegségéről és haláláról a börtönben szerzett tudomást. Soha nem tudta megbocsátani magának, hogy nem lehetett mellette utolsó óráiban.

É R T S Í T É S I

Értesitem, hogy hozzátartozója részére

plac. hó 10 napjától dec. 20 ig

-3- kg-os élelmiszercsomagot küldhet.

Luxus cikkeket a csomagban elhelyezni t i l o s!

/szőlő, konzerv, citrom, cukrászsütemény./

A kézbesítési, illetve a házhozszállítási díjat

a feladónak kell kifizetni. /:1.- Forint.:/

E N G E D É L Y E Z V E .

Nagyf, 1959 év 12. hó 03. n.

Ezen értesítés a csomagban visszaküldendő.

Ligeti, delevint is W.C. papírt a csomagban kérem! Kérem!

Levél a börtönből, verzó

Kalocsa, dátum nélkül [1959. június-július]

Kérlek írd le pontosan mindent Apuról. Mikor lett beteg, hogy került kórházba, milyen állapotban volt, tudta-e hogy meg fog halni, hogyan halt meg, milyen fájdalmai voltak, ki volt mellette akkor, ki járt hozzá míg beteg volt, és mi volt az oka, hogy meghalt, mit üzent nekem. És mielőtt beteg lett volna, hogy élt, hogy viselte az én letartóztatásomat. En ügyis tudom az én felelősségemet ebben, kérlek ne hallgass el semmit előlem. Nem kérdeztem semmit az ítélet előtt, de most mindent tudni akarok. Megértem, hogy nem akartál beszélni velem erről, míg a tárgyalás le nem zajlik. De most már semmiféle tapintatra nincs szükségem és gondolhatod, hogy mindenekelőtt felőle szeretnék hallani. Minden egyébről ráérsz a beszélőn beszámolni, kérdéseimre is ráérsz akkor felelni: a levélben Apuról írd.

Pécs. 1960. XII 31.

Látod, annyira nem vagy hajlandó nekem Apuról írni, hogy még azt sem tudom, van-e egyáltalán sírja, ahova az évfordulókra elmentek.

A börtönben töltött idő egyhangúságát enyhítette, hogy analfabéta rabokat tanított írni-olvasni. Nem volt könnyű munka, „nehéz embereket” tanított. Erről így ír: *Nehéz az új tanítványokkal. Mindig tart néhány hétig amíg összeszokunk. Másutt: Az iskolásaimat már megszerettem. így szokott ez lenni mindig. Másutt 1961. VI. 2-án amikor reménykedett, hogy feltételeesen szabadlábra helyezik, így írt: 15-én lesz a vizsga délután. Ez mindig egy kis izgalom. De jól is jön most, mert kicsit eltereli a figyelmemet a másik nagy izgalomtól, hogy megyek vagy nem megyek. Az ember mondja magának, hogy nem kell rá számítani, de szabad pillanataiban nem tud másra gondolni. Csendes, görcsös állapot ez. E hó végén írok egy levelet, abban már meg tudom írni, hogy várhattok-e júliusban vagy sem ... A tanításról majd minden levelében beszámol.*

...hol az idegesség kap el, hol a tompa fáradtság. Pedig most nagyon jó dolgom van, mert –mint írtam –, jött egy tanítónő, akivel megosztottuk a munkát, s emellett még jól ki is lehet jönni vele. Most már megint élvezem a tanítást, noha a tanítványaim nem olyanfajta, akik

valami dicsőségére válnak az emberi nemzetségnek. A legszelídebb, a „kedvencem kb. 30 éves és... [cenzúrázva].

Hogy Gerti hogyan élte át a tanítást, a fenti idézetek mutatják. Hogy a tanítványoknak mit jelentett ő, azt az egyik börtönből szabaduló „diák” fejezte ki legjobban Gelléri Andor Endre: *Egy önérzet naplója* című kötetébe írt dedikációjában:

Kedves Tanárnőm!

Mivel szegény vagyok lelkileg, szellemileg. Tőle kezdtem el tanulni minden jót és szépet. Most el kel mennem...

De jó tanácsait meg fogadom, Igaza van! mindennél többet érek el. Ha komolyan tanulok. Viszonzásul kívánom, hogy tövisnélküli rózsák borítsák útját, egész életén át. Szeretettel,

egy vasfejű tanítványa Pécs, 1960., XII. 21-én.

Gerti 30 éves volt, amikor lecsukták. A legaktívabb évei közül veszített el hármat. Úgy érezte, hogy testileg-lelkileg tönkrement, nem fog tudni lábra állni. Bár a börtönben is – mint később is mindig – erősnek mutatta magát és közvetlen környezetét sem akarta elkeseredettségével megterhelni, néha mégsem volt képes palástolni kétségbeesését.

Pécs, 1961. II. 12.

... nemcsak az a baj, hogy családalapításhoz már túl öreg vagyok – bár változatlanul ezt érzem a legfontosabbnak az életben –, meg az, hogy lakás és állásgondjaim megfogják nehezíteni az életemet, hanem az is, hogy az idegeim koromhoz képest túlságosan elhasználódtak. Olyankor érzem ezt, mikor rá-rákiabálok egy-egy nebulóra, pedig az ép nem tett semmit, csak nehezen fog a feje. Es sokszor csak úgy feszül a fejem belülről, minden ok nélkül, csak úgy. Valami ebből biztos megmarad. Szóval elhasználódtam kissé, vagyis öregszem és valami friss ember már nemigen leszek.

1961. augusztus 22-én szabadult a börtönből. Kálváriája szabadulásával korántsem ért véget, mint ezt a szabadulólevele tanúsítja:

Büntetése hátralévő részére, azaz 1963. év április hó 17 napjáig a BM .. 9841-Alt-247/1961. számú határozatával feltételes szabadságra bocsátotta, ezért őt a mai napon szabadlára helyeztem.

Megérkezésekor köteles a Budapest, II. ker. Rendőrkap. rendőrhatalóságnál nyomban jelentkezni.

Jelentkezésekor igazolványát fel kell mutatnia, hogy azon jelentkezését igazolni lehessen.

Igazolványát köteles gondosan megőrizni és hatósági közeg felszólítására felmutatni.

Feltételes szabadságának ideje alatt köteles az erkölcstelen és iszákos életmódtól tartózkodni, igazoltan munkaviszonyba lépni, vagy jogszabály által nem tiltott egyéb kereső foglalkozást folytatni. Ha ebben betegsége akadályozza, betegségét hatósági orvosi igazolvánnyal kell az ellenőrző rendőri szervnél igazolnia.

Állandó lakóhelyét csak a rendőrhatalóság tudomásával hagyhatja el ...

Feltételes szabadságának letelte után jelentkezzen az illetékes

rendőri szervnél és igazolványát záradékolás végett mutassa be. A magaviseleti szabályok megszegése, vagy büntett elkövetése a feltételes szabadság megszüntetését vonhatja maga után. Szabaduláskor átvett 1.113 Forintot és 20 fill. Személyi igazolványának száma: ... Budapest 1961. augusztus hó 22. napján. Jelentkezni köteles 1961. VIII. 24-ig. aláírás

Az agyonrongyolódott okmányon szereplő sok tucatnyi pecsét tanúsítja, hogy rendszeresen – eleinte hetente – kellett jelentkeznie a II. kerületi Rendőrkapitányságon, míg 1963. április 17-én „Büntetését kitöltötte” bejegyzésre rá nem került az utolsó pecsét. Nem elég, hogy 1961. augusztusa és 1963. áprilisa között állandó rendőri felügyelet alatt állt, szinte megoldhatatlan követelmény elé állították azzal, hogy előírták számára az állandó lakhelyet és munkaviszonyt. Szeptember 2-án írott kérvényéből már idéztem. Jóllehet ígéretet kapott, hogy kérelmét a lakásosztály előjegyzésbe vette, 1961 decemberében egy olyan társbérleti szobát ajánlottak fel számára, ami elfogadhatatlan volt. Az iratokból nem derül ki, de elmondásából tudjuk, hogy egy akkoriban magas funkciót betöltő egykori szomszédjának köszönhette, hogy végül 1962-ben kiutalták számára a Mártírok úti egy szobás lakást, melyben több mint 30 évig lakott.

Szabadulása után eleinte szó sem lehetett arról, hogy képzettségének megfelelő tanári álláshoz jusson. Munkakönyvében az első bejegyzés 1961. nov. 1, amikor is a XI. Aga u. 1-3 sz. alatti Fővárosi Nevelőotthonban nevelői munkát kapott. Szerződése lejártá után 1962. január 15-től 31-ig a IV. Bajza úti Általános Iskolában óradíj átalányos nevelőként napköziotthonba osztották be és szerződéses munkaviszonyát havonta újították meg egészen 1962. augusztus 1-jéig. Akkor – összesen egy hónapra – a IV. kerületi Erzsébet úti Általános Iskolába került, de legalább a munkakör rovatba már nevelő helyett „tanár” bejegyzéssel. Egy hónap leteltével az Attila úti Általános Iskolába helyezik át. Végül 1963. IX. 16-án „népgazdasági érdekből” áthelyezik a Könyves Kálmán gimnáziumba biológia-lélektan szakos tanárként. Itt tanított 1969. október 31-ig.

Nagyon nehezen talált önmagára. Ezt tükrözi naplószerű feljegyzése 1962. augusztusában, 1 évvel szabadulását követően:

... mióta kijöttem, teljesen ad hoc élek. A mindennapi adott külső feladatok (melyek egy részét én gyártom, hisz könnyebb valami külső feladatot hajszolni, mint belső nyugalmat találni) adják az életem tartalmát, szellemi örömöm nincs. Nem tudok olvasni, nem tudok dolgozni, nem szoktam gondolkodni csak problematikus tennivalókat... Kézbe kell venni magam, kifelé és befelé elrendezni.

A büntetett előélet súlyos teherként nehezedett rá, és a rendszer is mindent megtett annak érdekében, hogy se ő, se környezete „bűnéről” ne feledkezhesen el. Hiába fordult a Legfelsőbb Bírósághoz, hogyha másként nem, legalább kegyelmi úton töröltessék büntetett előélete, az alábbi és ehhez hasonló válaszokat kapott.

LEGFELSŐBB BÍRÓSÁG

ELNÖKHELYEHESE

T.1963.El.XVI.C.32/1.szán.

Értesítem Önt, hogy ügyében az Igazságügyminiszter elvtárs - hivatkozással a Be.311.1 /1/ bekezdésére, - nem kíván kegyelmi előterjesztést tenni.

Budapest, 1964. augusztus 24.

dr. Szakács Ödön, elnökhelyettes

Arról sem lehetett szó, hogy az országot egy pillanatra is elhagyhassa. Akárhová akárhányan hívták meg külföldön élő barátai – az akkori idők előírásainak megfelelően – közjegyző által hitelesített, valamennyi költséget és teljes felelősséget vállaló meghívólevéllel, a mások számára megnyíló lehetőség az ő számára elérhetetlen volt.

Gyakorlatilag minden évben megpróbálkozott, de indoklás nélkül elutasították kérelmeit. Ezt jól szemléltetik az 1968-ból származó iratok:

Értesítem, hogy útlevélkérelme nem teljesíthető. A döntés ellen – értesítésünk kézhezvételétől számított 15 napon belül – fellebbezéssel élhet.

A fellebbezést írásban 30,- Ft-os okmánybélyeggel felülbélyegezve a BM Útlevélosztályon (Bp. VI. Rudas L. u. 45. sz.) postán vagy személyesen kell benyújtani.

Amennyiben fellebbezéssel nem él, a befizetett összeget visszutaltatjuk a Fővárosi Illetékkiszabási és Vállalati Adóhivatalon keresztül. V. Városház u. 9/11. Felfogadás: Szombaton, vasárnap és ünnepnapokon nincs.

Hétközben 8,30-tól 12 óráig

Budapest, 1968. III. hó, 18. nap

Kiadmány hitelél: BM Útlevélosztály vezetője

* * *

HATÁROZAT

Értesítem, hogy utlevelügyeben beadott fellebbezését felülvizsgáltam.

Kérelmét nem engedélyeztem, egyben a befizetett illeték visszautalásáról intézkedtem.

Az illetéket posta útján a Fővárosi Illetékkiszabási és Vállalati Adóhivatal Illeték osztálya (Budapest V, Engels tér 4), illetve a Megyei Tanács VB Illetékkiszabási Hivatala utalja vissza.

Budapest, 1968. április hó 29. nap. Kiadmány hitelél BM Útlevélosztály vezetője

* * *

BELÜGYMINISZTER

TITKÁRSÁGA

1-605/68

dr. Hoffmann Tiborné részére,

Budapest, II.,

Mártírok útja 22. sz.

A Belügyminisztériumba írt levelére válaszolva értesítem, hogy az ügyében hozott határozat megváltoztatására jelenleg nincs mód.

Budapest, 1968. június 7-én

/:Kiss Lajos:/

alez.

Ügyirat száma: XIII. 3600/1968.

* * *

HORÁNYI ANNABELLA

dr. Hoffmann Tiborné részére

Budapest

Mártírok u. 22.

Értesítem, hogy útlevélkérelme ez idő szerint nem teljesíthető.
A döntés értesítésünk kézhezvételétől számított 15 napon belül
- fellebbezéssel élhet.

A fellebbezést írásban 30,-Ft-os okmánybélyeggel ellátva az
IBUSZ Utlevélosztályon (Bp., VII., Tanács krt. 3.) személyesen
kell benyújtani.

Budapest, 1968. VII. hó 4. nap.

A kiadmány hitelélül: BM Utlevélosztály Vezetője

A Könyves Kálmán gimnáziumban volt talán először boldog a börtönből való szabadulása után. A gyerekek szerették, többükkel életre szóló barátságot kötött. Többen közülük éppen az ő hatására választották a pszichológus pályát. Tanártársai közül került ki egyik legjobb barátnője, „Mackó”, aki néhány éve hunyt el.

Szakmai önéletrajzában erről az időszakról így írt:

A Könyves Kálmán Gimnázium, ma

Az iskolai munkát rövid idő alatt nagyon megszerettem, miközben a pszichológia iránti érdeklődésem mindvégig megmaradt. Mérei Ferenc tanítványa voltam egyetemista koromtól kezdve. A 60-as években bekapcsolódtam az Országos Pedagógiai Intézet, majd az Országos Pályaválasztási Intézet és az Országos Ideg- és Elmegyógyintézet Pszichológiai Laboratóriuma iskolai vizsgálataiba.

1969-ben Gerti távozott a Könyves gimnáziumból. Hogy miért, pontosan nem tudom. Annyi biztos, hogy úgy érezte, végre elérkezett a lehetősége annak, hogy gyermekpszichológusként dolgozhasson. A Budapesten létrejövő nevelési tanácsadók intézményhálózata olyan pszichológus vezetőket keresett, akik pedagógiai diplomával és tanítási gyakorlattal rendelkeznek. Gerti minden vonatkozásban megfelelt a feltételeknek. Belülről ismerte az iskola életét, hiszen volt nevelőotthoni nevelő, napközis tanár, tanított középiskolában. Könnyen teremtett kapcsolatot a gyerekekkel és a szülőkkel, a pszichológiában pedig olyan mesterei voltak, mint Mérei Ferenc és Kardos Lajos. Még a Könyvesben tanított 1963-ban, amikor tiszteletdíjas munkatársa, majd vezetője lett az V. kerületi Nevelési Tanácsadónak.

Amikor 1969. őszén megkeresett – mint erre a bevezetőben már utaltam –, nagyon megörültem neki. Annál inkább elcsodálkoztam, amikor már beszélgetésünk elején szükségét

érezte annak, hogy elmondja: 1956-os tevékenysége miatt elítélték és évekig börtönben volt. A magam apolitikus módján csak annyit mondtam: „és akkor mi van”. Ezzel pecsételődött meg barátságunk. Eszembe sem jutott, el sem tudtam képzelni, hogy előző munkahelye olyan minősítést készített róla, melyben nem csak pedagógusi munkáját igyekeztek lekicsinyelni, de fontosnak tartották arra is felhívni a figyelmet, hogy „államellenes összeesküvésben” [sic!] vett részt.

A minősítés teljes egészében ide kívánczok.

KÖNYVES KÁLMÁN GIMNÁZIUM

Biz.: 7/1969 Budapest, IV. ker.

Április 4-tér 1.

Telefon: 492-570 Minősítés

Dr. Hoffmann Tiborné sz. Ádám Gertrud (Budapest, 1928. március 28. Löbl Livia) 1963. szeptember 15-e óta tagja iskolánk testületének, biológia – pszichológia szakos. Elvált, gyermeke nincs.

Két szaktárgya közül a pszichológiát tanítja szívesebben, szakmai és didaktikai szempontból is ez az erőssége. Továbbképzését is inkább ennek a tárgynak területein szorgalmazta, ami kétségtelenül emelte és értékesebbé tette oktató-nevelő munkáját.

Szívesen és nagy gonddal végzett különböző felméréseket, folytatott kísérleteket a tanulókon. Egy időben pszichológia szakkört is létesített, a szakköri tagokat bevonta a munkába, amelyet azok szívesen végeztek, megfelelő elméleti tudás megszerzése közben. Munkája eredményességét bizonyítja, hogy két tanulója is bekerült az egyébként alacsony felvételi létszámú pszichológia szakra. Kár, hogy ezt a munkát az utóbbi két évben abbahagyta. A biológia egyes területein – amelyek a pszichológiával kapcsolatosak – szintén szívesen dolgozik, azonban munkájának eredményessége összességében elmarad a pszichológia mögött. Szakmai tevékenysége kevésbé elmélyült, bár törekszik a tudomány legújabb eredményeinek megismerésére, oktató-nevelő munkája kevésbé színes, nem tudja kellően felkelteni a tanulók széleskörű érdeklődését. Érdeme viszont, hogy az adott ismeretanyaggal kapcsolatosan igyekszik kihasználni a dial. materialista világnézetre, valamint az egészséges életmódra való nevelés lehetőségeit. Viszont a tanulók készségének és jártasságának foka helyenként elmarad az általunk is kitűzött szint mögött. Az iskolai életben is az elmondottakkal kapcsolatosan vállal munkát. Így a pályaválasztási tanács elnökeként a 4. osztályokban végez felvilágosító és irányító munkát. A testülettel jó és szívélyes, baráti a kapcsolata. A közösségben különösebb munkát nem vállal, meglehetősen passzív, ritkán hangoztatja a közösség előtt véleményét. Munkafegyelme sok kívánnivalót hagy maga után. Osztályfőnöki munkája felületes, elnagyolt.

Megjegyezni kívánjuk, hogy 1956 után államellenes összeesküvés miatt 4 évi börtönbüntetésre ítélték és azt le is töltötte, márc. 29. aláírás

Gerti megjegyzése a minősítéshez:

Osztályfőnöki munkám minősítésével nem értek egyet. Tanítványaim a biológia iránt érdeklődnek. Készségi és jártassági fokuk nem marad alatta a fővárosi átlagnak. III. 29.

dr. Hoffmann Tiborné tanár

Gerti 1969. november 1-jétől 20 éven keresztül volt a II. kerületi Nevelési Tanácsadó vezetője. Közben 3 évig óradíjas tanárként dolgozott a Móricz Zsigmond Gimnáziumban. Rövid ideig iskolapszichológusi feladatokat is ellátott. Hogy milyen vezető és milyen kolléga volt, ezt a róla szóló visszaemlékezések illusztrálják.

Különös képessége volt a kapcsolatteremtéshez. Akit megismert, ritkán „engedett el”. Egy ízben erről a képességéről beszélgettünk. „Nagyon kíváncsi vagyok az emberekre” – mondta. „Talán megérezik rajtam az ítélkezésmentes érdeklődést, azért nyílnak meg előttem.” Valóban ugyanúgy bizalmába fogadta barátait és kollégáit, mint a hozzá járó gyerekeket és szülőket – valamint a gyerekeket tanító pedagógusokat. De megnyílt előtte az orvosi rendelő asszisztense, az őt kezelő gyógytornász vagy a nyugdíját hozó postás.

Szakmai munkájából két momentumot emelnék ki. Ha gyerekre várt, nem lehetett hozzászólni. A szobájában ült, hogy átgondolja az előző találkozáson történeteket. Ténylegesen „várta” a hozzáfordulót. Nála nem fordulhatott elő, hogy ad hoc beszélgetéseket folytat a paciensekkel. Előre felkészült (mint ahogy tanár korában is óráira), tudta, hogy milyen irányba akar haladni. Ugyanakkor teljes figyelmét a másik felé tudta összpontosítani, ráhangolódott.

A másik momentum szakmai vezetői munkáját érinti. Volt egy füzet, melybe beírta az összes gyerek nevét, első megjelenésének idejét, panaszát, és azt, hogy mikor, melyik munkatársa vállalta el a gyereket. Rendszeresen beszélt minden munkatársával – a kezdőkkel hetente, a tapasztaltabbakkal 2-3 hetente. Ezek a beszélgetések nem számonkérések voltak, de arra készítették munkatársait, hogy újra és újra átgondolják, mit és miért tesznek, terápiás beavatkozásuk milyen eredményre vezetett. Ha igényelték, ötleteivel, gondolataival segített, de sohasem kérdőjelezte meg személyes kompetenciájukat és felelősségüket. Ezt a fajta baráti segítő kontrollt egyetlen másik nevelési tanácsadó vezetőnél sem tapasztaltam.

Nekem – akinek feladataim közé tartozott a fővárosi nevelési tanácsadók tevékenységének elvi átgondolása és leírása – nagyon sokat segített. A pszichológus feladatának és kompetenciájának, a családgondozó munkakörének leírása tőle származik.

A nevelési tanácsadók vezetői munkaközösségének aktív tagja volt. A módszertani vitákban állásfoglalásai átgondoltak és konkrétak voltak, megállapításait számtalan, gyakorlatból vett példával illusztrálta.

Mivel nagyon igényes volt önmagával szemben, sokat kellett kérlelni, míg elvállalta egy-egy előadás megtartását, pszichológus-, pedagógus-továbbképzés vezetését, cikkírást. Amikor mégis kötélnak állt, tudni lehetett, hogy minden szava fontos. Tömören és lényeglátóan tudott fogalmazni, ugyanakkor világosan és egyértelműen – mindenki megérthette mondanivalóját, amit olyan közvetlenül adott elő, hogy nehéz volt elfelejteni a hallottakat.

Két legfontosabb érdeklődési köre a serdülőkor és traumafeldolgozás volt. Ha kamasz gyerek jött a tanácsadóba – vele feltétlen ő foglalkozott. Felnőtt korukban is visszajártak hozzá serdülő páciensei – nem egyszer már saját gyerekeik problémáival is.

Most, hogy Gerti életét jobban megismerhettem, döbbsenem rá választásának motivációjára. A legérzékenyebb életkorban – amikor a serdülő és a szülő kapcsolata a legtöbb konfliktust rejt magában – veszítette el anyját és nővérét. A veszteség feldolgozása egész életének alapproblémája volt.

Az 1983-ban pedagógiai szakpszichológusi diplomát kapott. Az 1983/84. és az 1984/85. tanévben az ELTE posztgraduális pedagógiai szakpszichológus képzés keretében tanította a nevelési tanácsadás tárgyat.

1984-ben – 61 éves korában – a II. ker. Önkormányzat nyugdíjazta. Ez a lépés nagyon leverte, hiszen sem szellemi sem fizikai állapota nem indokolta. Még egy ideig szerződésesként megmaradt a tanácsadóban, de amikor úgy érezte, hogy már nem igazán igénylik munkáját, elment. A II. kerületi Nevelési Tanácsadó és a kerület pedagógusai máig sem tudták kiheverni hiányát.

Nyugdíjazása után a Fővárosi Pedagógiai Intézet Pszichológiai Központja felkérte ifjúságpszichológiai rendelés vezetésére. Ez a munka nagy örömet jelentett neki, bár önmagával sohasem volt elégedett. Haláláig részt vett a Pedagógus lelki segély telefonszolgálat felügyeletében.

1996-tól szupervizora volt az újpesti Nevelési Tanácsadónak.

Nevelési tanácsadással kapcsolatos tapasztalatait az 1991-ben, majd átdolgozás után 1999-ben megjelent, társzerzőkkel írt könyvében foglalta össze. Mikor ez utóbbi könyv megjelent, már készült a halálra, ő, aki sohasem dedikálta könyveit, most hosszasan töprengett azon, mit is írjon – utolsó üdvözlétként – barátainak.

Fontosabb írásai ebben az emlékkötetben szerepelnek.

Gerti 1998-ban kelt szakmai önéletrajzából idézzük a II. ker. NT-ban és a nyugdíjazása után másutt végzett munkáinak összefoglaló leírását.

Végigéltem a nevelési tanácsadói hálózat szerveződését, közreműködtem szemléletének és szakmai profiljának kiépítésében. Nyugdíjasként részt veszek a Fővárosi Pedagógiai Intézet Pszichológiai Központ munkájában és szupervizor vagyok a budapesti IV. kerület Nevelési Tanácsadón.

1963-tól részt vettem a még önkéntesekből szerveződő nevelési tanácsadói munkában, majd 1969-ben – amikor a Fővárosi Tanács rendelte el az új intézmény szervezését – főállású nevelési tanácsadói pszichológus lettem. A budapesti II. kerületi Nevelési Tanácsadó vezető pszichológusa voltam 1969-től 1989. évi nyugdíjaztatásomig. György Júlia, Vikár György és Nemes Livia szemináriumain képeztem tovább magam.

Az ELTEpszichológia szakos hallgatóinak gyakorlatvezetője voltam. 1983-ban pedagógiai szakpszichológus diplomát kaptam. Az 1983/84. és az 1984/85. tanévben az ELTE posztgraduális pedagógiai szakpszichológus képzése keretében tanítottam a „Nevelési tanácsadás” tantárgyat.

A rendszerváltásig kellett Gertinek várnia a rehabilitációra. 1990. március hó 11-én kelt a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 100/1990/4 sz. levele:

Dr. Hoffmann Tiborné Budapest.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG LEGFELSŐBB BÍRÓSÁGA

NT. 100/1990/4. szám

A Legfelsőbb Bíróság Hoffmann Gertrud kérelmére az 1989. évi XXXVI. törvény 6. §-ának /1/ bekezdése alapján a következőket igazolja:

Dr. Hoffmann Tiborné sz. Ádám Gertrud – aki 1928. március 28. napján született Budapest, anyja neve: Löbl Livia – a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának népbíróági tanácsa az 1959. év június 2. napján kelt és jogerőre emelkedett T. Nb. 33/1959/7. számú ítéletével – a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben tevékeny részvétellel elkövetett bűntett miatt – 4 /Négy/ évi és 6 /Hat/ hónapi börtönre, a büntető törvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 5 /Öt/ évi eltiltásra és 1.000,- /Ezer/ forint vagyonekobzásra ítélte.

Ezt az elítélést az 1989. évi XXXVI. törvény 1. §-ában írt rendelkezés folytán semmisnek kell tekinteni. A börtöntüntetésből kitöltött fogvatartás ideje – 1958. október 17-étől 1961. augusztus 22-éig – 2 év 10 hónap és 5 nap.

Budapest, 1990. március hó 11. napján Dr. Berkes György s.k. kollégiumvezető-helyettes

A börtönévek szenvedéseit, a szabadulást követő megkülönböztetés nyomait a későn jött rehabilitáció nem tudta eltörölni. Mindemellett igazi örömmel töltötte el, hogy régi barátai – köztük mindenekelőtt Göncz Árpád – az új demokrácia kialakításában méltó szerepet játszhattak.

Megkapta az 56-osoknak járó kitüntetést, de egyre romló egészségét ez már nem tudta visszaadni. A napi több órás gerinctorna, a csípőműtét, a rohamos mértékben progrediáló tüdőtágulás, melynek folytán állandó légszomj gyötörte, felőrölte erejét.

Utolsó jelentős munkája az 1956-os Intézet Oral History Archívumában az OTKA támogatásával 1994-1998 között folytatott ún. „gyermek kutatásban” való részvétel. Interjúkat vett fel 56-os szülők gyerekeitől és az egész kutatásban pszichológus tanácsadóként vett részt. Emberi és szakmai tapasztalataival kezdettől segítette a kutatást. Temetésén mondott gyászbeszédében Litván György erről így emlékezett:

Keresve sem lehetett volna alkalmasabb kérdezőt találni, hiszen nemcsak a témát és a kort s annak atmoszféráját ismerte, hanem a szülő-gyerek kapcsolatnak is igazi szakértője volt, s mi, barátai tudtuk a legjobban, titkon néha irigyeltük is érte, hogy milyen természetességgel és mennyi figyelemmel tud bizalmi kapcsolatot teremteni saját gyermekeinkkel. Így pótolta be, sokszorosan, életének azt a legnagyobb hiányát, hogy neki nem volt gyermeke.

Halála után találtuk meg a kutatással kapcsolatos feljegyzéseit. Ebben többek között szerepel az a kézzel írt szöveg, melyben – most már tudjuk, utolsó üzenetként – összefoglalja személyes indítékait.

Nagy örömmel fogadtam az ajánlatot, hogy részt vehetek ebben a vizsgálatban. Személyes érintettség fűz a témához, két szálon is. Húsz éven át folytatott gyermekpszichológiai ambuláns munkám során különösen foglalkoztattak azok az esetek, amelyekben a gyereket súlyos trauma érte, haláleset, nagy betegség, szabadságvesztés, durva válás. (Én is traumatizált gyerek voltam – a náciizmus által.) A másik személyes szál maga az 56-os forradalom, amiért annak idején magam is próbáltam tenni valamit. Kaptam is négy és félévet, közel hármat le is ültem. A forradalom szellemének, eszméinek továbbélése, sorsa mélyen érdekel, érzelmileg érint.

Gerti 1999. július 31-én halt meg. Búcsúlevelében ez áll: *Nem haragszom senkire, sőt köszönöm a barátságot.*

